

Slovenski jezik in Evropska zveza

MARKO JESENŠEK

*Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160,
SI – 2000 Maribor, marko@jesensek.si*

SCN II/2 [2009], 7–23

V članku je prikazan položaj slovenskega jezika v Evropski zvezi, in sicer v luči Evropskega leta jezikov in Evropskega leta medkulturnega dialoga. Predstavljena je slovenska jezikovna izkušnja v bivši skupni državi, opozorjeno je na nekatere navidezne podobnosti glede položaja slovenščine v SFRJ in EZ, nato pa so analizirane jezikovne razmere in položaj slovenskega jezika v novi skupnosti, ki ga odločilno določa odločitev za večjezičnost EZ-ja; predstavljene so prednosti in težave, ki so povezane z evropsko večjezičnostjo; prikazana sta slovenska jezikovna politika in načrtovanje, kakršna se kaže v Zakonu o javni rabi slovenskega jezika in v Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011, članek pa se ob komentarju nekaterih zapisov v Resoluciji zaključuje z razmišljanji o položaju slovenistike na domačih in tujih univerzah.

This article presents the position of the Slovene language in the European Union in the context of the European Year of Languages and the European Year of Intercultural Dialogue. Firstly, the experience of the Slovene language in the former common state is presented. Attention is paid to some fictional similarities regarding the position of the Slovene language in the SFRJ and the EU, then the linguistic circumstances and the position of the Slovene language, decisively determined by the multilingualism of the EU in the new community, are analyzed; the advantages and difficulties connected with European multilingualism are presented; and the Slovene linguistic policy as drafted in the Law on Public Usage of Slovene Language and in the Resolution on National Program for Linguistic Policy 2007–2011 is introduced. The article concludes with thoughts on some comments in the Resolution about the position of Slovene studies in domestic and foreign Universities.

Ključne besede: Evropska zveza (EZ), uradni jeziki EZ, večjezičnost, položaj slovenskega jezika v Jugoslaviji in EZ, jezikovna politika, Zakon o javni rabi slovenskega jezika

Key words: European Union, official languages of the EU, multilingualism, position of Slovene language in Yugoslavia and EU, linguistic policy, the Law on public usage of Slovene language, SlangMaster

1 Slovenski jezik na začetku 21. stoletja izpolnjuje vse pogoje, ki mu zagotavljajo položaj enakopravnega uradnega jezika v Evropski zvezi. Formalno je seveda vse tako, kot mora biti: upoštevano je načelo različnosti kultur, običajev in prepričanj, to pa na jezikovnem področju pomeni, da se v Evropski zvezi spoštuje jezikovno različnost, ki slovenščino umešča med t. i. uradne jezike EZ-ja,¹ ob tem pa imajo od leta 2003 poseben status v EZ-ju še katalonščina, baskovščina in galicijščina. Gre torej za 23 uradnih jezikov (in še za 3 s posebnim statusom) ter za več regionalnih in manjšinskih jezikov,² ki pripadajo indoevropski, ugrofinski in semitski jezikovni skupini. Taka jezikovna različnost je zanimiva posebnost, ki je bila leta 2000 razglašena za eno izmed temeljnih vrednot EZ-ja tudi v Listini o temeljnih pravicah Evropske zveze, vendar pa se kljub vsemu postavlja vprašanje, ali je EZ v primerjavi s tremi strateško največjimi svetovnimi združbami (ZDA, Rusija, Kitajska) zaradi (jezikovne in še katere) različnosti izhodiščno v težjem položaju. Dokler bo veljal dogovor, da je (jezikovna) različnost kvalitetna prednost EZ-ja, so taka razmišljanja odveč, ostajajo pa ves čas prisotna, saj jih spodbuja strah pred t. i. talilnim loncem.

Slovenci imamo tako izkušnjo še zelo živo v zavesti, saj smo v bivši skupni državi imeli prav tako zagotovljene vse jezikovne in druge pravice, pa se je jezikovna enakopravnost praviloma (ali celo le v najboljšem primeru) končevala že na republiški meji, vpliv globalne srbohrvaščine pa se je s političnega, gospodarskega in vojaškega prostora zelo agresivno širil na vse funkcijske zvrsti slovenskega jezika. V praksi je to pomenilo, da je bila globalna srbohrvaščina edini jezik poveljevanja v vojski, vsi uradni državni, politični, gospodarski, športni itd. dogodki so »zaradi lažjega sporazumevanja« potekali v »skupnem« jeziku. V slovenski osnovni šoli je bil skupni globalni jezik obvezni učni predmet, slovenščina v drugih republikah bivše skupne države pa ne, kar je vodilo do z globalnega gledišča »edino razumljivih« poskusov, kako s t. i. skupnimi jedri poenotiti šolstvo in ustvariti talilni lonec, ki bo različne narode, jezike, kulture, verstva in stopnje ekonomskega razvoja povezal v en jugoslovanski narod, jezik, kulturo in (ne)vero. Ustava, zakoni in predpisi so tako možnost sicer teoretično izključevali, vendar pa je slovenski jezik zelo hitro postajal funkcijskozvrstno okrnjen, zlasti na področju strokovnega in znanstvenega jezika (terminologija), izgubljal je na vseh področjih javnega sporazumevanja, saj je bila dvojezičnost bivše jugoslovanske skupnosti le enostranska – Slovenci

¹ Leta 1958 je imel EZ štiri uradne jezike (nizozemščina, italijanščina, nemščina in francoščina), leta 1973 sta se jim pridružila danščina in angleščina, leta 1981 grščina, leta 1986 portugalščina in španščina, leta 1995 švedščina in finščina, leta 2004, ko se je število uradnih jezikov povečalo na 20, se jim je pridružila tudi slovenščina (in še litovščina, latvijščina, estonščina, madžarščina, poljščina, slovaščina, češčina in malteščina), leta 2007 pa se je število ustavilo pri 23 (irščina /od leta 1973 je bila že jezik pogodb/, romunščina in bolgarščina).

² Gre za še približno 60 avtohtonih in mnogo neavtohtonih jezikov, ki jih govorijo skupnosti priseljencev v EZ-ju. http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/languages/langmin/euromosaic/index_en.html

v odnosu do Neslovencov v skupni državi. Tako jezikovno neenakopravnost smo v praksi podpirali tudi Slovenci, saj smo se prehitro in prelahko odpo-vedali skupnostni dvo- oz. večjezičnosti v bivši državi in jo po nepotrebnem nadomeščali s svojim dvojezičjem – značilno je bilo celo to, da Neslovenci, ki so se naselili v Sloveniji, skoraj praviloma niso prevzeli jezika slovenskega vselitvenega okolja in se je tako dvojezičje (tj. neslovensko sporazumevanje v Sloveniji) prenašalo celo v praktičnosporazumevalno zvrst jezika in družinsko oz. privatno okolje.

2 Slovenščina, ki je bila od Brižinskih spomenikov naprej predvsem prevzemal- ni jezik, je bila v odnosu do prevladnih jezikov pogosto v slabšem, podrejenem položaju, kar jo je v določenih zgodovinskih položajih (izjema le v razmerju do latinščine) pripeljalo v položaj manjvrednega jezika (načrtna germanizacija, madžarizacija, srbohrvatizacija), ki so se ga nekateri celo sramovali (npr. nem-škutarstvo v 18. in 19. stoletju, jugoslavenarstvo v 20. stoletju). Ta slovenska izkušnja iz preteklosti opozarja, da mora biti EZ še kako previden pri reševanju tako občutljivega vprašanja, kot je npr. jezikovno. Evropsko povezovanje ne sme zapostavljati jezikovnih (in drugih) različnosti svojih narodov, saj iz zgodovine vemo, da se je v prelomnih trenutkih evropskih narodov jezikovno vprašanje zelo hitro izenačilo z nacionalnim (oz. narodnostnim), jezikovno vprašanje pa je pri razpadu bivše skupne države bilo za Slovence eno izmed najpomembnejših.

Evropsko leto jezikov ali Evropsko leto medkulturnega dialoga sta zato za t. i. »male jezike« EZ-ja zelo pomembni akciji, ki morata spodbujati razmišljanje o jeziku v EZ-ju, omogočati jezikovna povezovanja v regiji in zagotavljati pogoje, ki bodo »malim jezikom« (čeprav na papirju prav tako »uradnim jezikom« EZ-ja) omogočali kolikor toliko enakovreden položaj v razmerju do globalnega jezika. Slovenščina se je po osamosvojitvi in nato priključitvi k EZ-ju znašla v položaju, ko je en prevladni jezik (bivše) skupne države (srbohrvaščina) zame- njala z drugim prevladnim jezikom (nove) skupne države (angleščina). Poseben položaj ima slovenščina v novi skupnosti tudi zato, ker bodo ob globalnem in najbolj množičnem angleškem jeziku njen položaj in razvoj v prihodnosti na poseben način določali tudi odnosi do velikih regijskih (italijanščina in nem-ščina), velikih EZ (npr. francoščina in španščina) in svetovnih jezikov (npr. ruščina). Slovenščina je v EZ-ju skoraj najmanjši »mali jezik«, saj je raziskava o Evropejcih pokazala,³ da je v Evropi med več kot 400 milijoni prebivalcev EZ-ja, ki so stari več kot 15 let, Slovencev le 1.663.869 – manj je le še Eston- cev (887.094), Ciprčanov (552.213), Luksemburžanov (367.199) in Maltežanov (322.917). Če pri tem upoštevamo, da med t. i. male jezike sodijo vsi, ki jih govori do 15 milijonov ljudi, potem množičnost gotovo ni zagotovilo, ki bi slovenščini omogočala dolgo (in enakopravno?) sobivanje v evropski jezikovni združbi. Ob sobivanju z globalno angleščino in drugimi velikimi EZ-jeziki je

³ Special Eurobaromete 243/Wavw 34.3-TNS Opinion&Social; European Commission: Europeans and their Languages, Fieldwork: November – December 2005, Publication: February 2006. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf

vprašanje njenega obstajanja v prihodnosti še kako na mestu. Gre za posebno občutljivo vprašanje slovenskega jezika, ki ga je potrebno reševati v razmerju do sosedskih, malih, srednjih in velikih jezikov EZ-ja, natančno določiti in spremljati njegovo rabo v EZ-ju in mednarodnem prostoru ter določiti mesto slovenskega jezika pri učenju drugega tujega jezika v EZ-ju. To je eno izmed ključnih vprašanj, ki bo odločilno vplivalo na vlogo in položaj slovenščine v evropskem prostoru. Naša jezikovna politika bo morala skrbeti in si prizadevati, da se bo evropska jezikovna zakonodaja nenehno potrjevala tudi v dobri praksi. Izkušnje iz bivše skupne države nas opozarjajo, da je lahko uspešno jezikovno načrtovanje in skrb za enakopraven položaj t. i. malih jezikov v skupnosti zagotovljeno le, če so dobra zakonodaja in vsi dogovori uresničeni tudi v vsakdanji praksi in ne le deklarativno.

3 Evropska komisija o znanju jezika zelo ambiciozno načrtuje, da bi v prihodnosti prebivalci EZ-ja ob materinščini govorili še dva tuja jezika. Taka večjezičnost je priložnost za slovenščino, še zlasti v regiji, če bo po usmeritvah EZ-ja spodbujeno učenje sosedskih jezikov. Skrb za zagotavljanje pogojev, ki bodo omogočali trajnostni prehod teoretičnih izhodišč iz dobro zasnovane EZ-zakonodaje v jezikovno prakso, je za slovensko jezikovno politiko imperativ, še toliko bolj, ker je »večjezičnost⁴ 1. januarja 2007 postala delovno področje, ki odraža njeno politično razsežnost v EZ-ju glede na njen pomen za osnovno izobraževanje, vseživljenjsko učenje, gospodarsko konkurenčnost, zaposlovanje, pravico, svobodo in varnost.«⁴ Tako načrtovana »večjezičnost« je vključena v vse strateške razvojne programe in politike EZ-ja in omogoča, da se slovenščina lahko uveljavlja v različnih družbenih položajih EZ-jezikovne skupnosti in na različnih področjih (npr. kultura, šolstvo, izobraževanje, socialna politika ...) – strategija za večjezičnost EZ-ja je tako neposredno povezana s strategijo načrtovanja slovenske jezikovne politike.

Zavedam se, da je večjezičnost zelo pomembna za dobro delovanje EZ-ja, ne samo ozko na jezikovni oz. sporazumevalni ravni, ampak vpliva najširše tudi na trajnostno rast Evrope, na več in boljša delovna mesta. Pri tem pa se postavlja vprašanje, koliko nas taka »večjezičnost« stane in kako dolgo jo bo lahko EZ tudi razvijal in financiral. Ali se EZ-ju »splaća« vlagati v »večjezičnost«, oz. ali bo tudi v prihodnje taka vlaganja zmogel? V interesu malih jezikov, torej tudi slovenščine, je, da bo odgovor vedno pozitiven in da financiranje »večjezičnosti« v EZ-ju nikoli ne bo vprašljivo – stroški morajo biti vedno zanemarljivo nizki v primerjavi s koristmi. Za leto 2004 so znašali 1,05 % celotnega EZ-proračuna, tj. komaj 2,28 evra na državljanu letno.⁵ Cena ni visoka, omogoča pa, da imajo različno govoreči ljudje v EZ-ju dostop do

⁴ Politična agenda Komisije za večjezičnost, Bruselj 23. 2. 2007. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/80&format=HTML&aged=1&language=SL&guiLanguage=en>

⁵ Sporočilo komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. Nova okvirna strategija za večjezičnost. Komisija evropskih

celotne EZ-zakonodaje v svojem jeziku in da se v njem sporazumevajo. »Večjezičnost« EZ-ja je sicer določen strošek, »vendar brez njega demokratična in pregledna Evropska unija sploh ne bi bila mogoča. S pravilnim načrtovanjem, predvidevanjem in razporeditvijo zahtevanih sredstev bi EU lahko v prihodnosti delovala s še več uradnimi jeziki, na primer z uporabo novih tehnologij in ob čim večjem upoštevanju ekonomije velikega obsega.«⁶

4 Ob prednostih, ki jih prinaša »večjezičnost« EZ-ja, pa obstajajo za slovenščino tudi skrbi in težave. Zavedati se moramo, da razmere za »večjezičnost« v EZ-ju niso idealne, saj je evropska večjezičnost že po definiciji omejena. V praksi in vsakdanjem sporazumevanju ni mogoče zagotoviti učinkovitega prevajanja v 23 različnih jezikov. Mali jeziki, najprej tudi slovenščina, so »uradni« le, ko se prevaja zakonodaja, vsi ostali dokumenti EZ-ja pa so zapisani »le v jezik/ih/, ki so nujni«.⁷ Tu se seveda pojavlja strah, jugoslovanska izkušnja slovenščine, kateri »uradni jeziki« so res uradni, nujni jeziki EZ-ja? Srednji ali le veliki EZ-jeziki? Ali pa mogoče le globalna angleščina? Omejitev pri izbiranju je veliko, ekonomska odločitev pa je seveda vedno naklonjena le globalnemu jeziku. In z očmi slovenščine se takoj znajdemo na tankem ledu, ki je v nekdanji skupni državi že počil. Prav zato je »večjezičnost« za obstoj in razvoj slovenščine v EZ-ju in sodobnem svetu še kako pomembna – preseči je potrebno vse omejitve, to pa lahko storimo, kot pravi evropski komisar za večjezičnost Leonard Orban, »z učinkovito politiko večjezičnosti, ki ponuja informacije v jezikih, ki jih državljani lahko razumejo, in z učenjem drugih jezikov, da bi tako imeli dostop do informacij.«⁸

5 Po zadnjih raziskavah⁹ jezikovnih sposobnosti in znanj jezikov v EZ-ju 56 % ljudi govori en tuj jezik, le 28 % pa dva tuja jezika (tri tuje jezike govori 11 % prebivalcev EZ-ja),¹⁰ zato si EZ prizadeva trajnostno povečati odstotek večjezičnosti (znanje vsaj dveh tujih jezikov, med njima enega sosedskega) med svojimi državljani. Če bo jezikovni politiki EZ-ja to uspelo, je to velika priložnost za uveljavitev slovenščine, ki med EZ-jeziki sedaj pripada skupini t. i. malih jezikov (Luksemburg, Litva, Latvija, Slovaška, Malta, Nizozemska),

skupnosti, Com(2005)596 konč. Bruselj, 22. 11. 2005, str. 14. http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com596_sl.pdf

⁶ Prav tam, str. 14.

⁷ Leonard Orban, Kakšno je vaše mnenje o jezikih v Evropi? Ali se v vašem vsakdanu srečujete s težavami, ki so povezane z jezikovnimi težavami? 6. februar 2008. <http://forums.ec.europa.eu/multilingualism/sl/>

⁸ Prav tam.

⁹ Special Eurobaromete 243/Wavv 34.3-TNS Opinion&Social; European Commission: Europeans and their Languages, Fieldwork: November – December 2005, Publication: February 2006, str. 8. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf

¹⁰ Manj spodbuden je podatek, da kar 44 % prebivalcev EZ-ja obvladuje samo svoj materni jezik.

ki so jezikovno zelo odprti in močno odstopajo od EZ-povprečja glede znanja tujih jezikov (91 % Slovencev govori vsaj en tuj jezik, 71 % dva, 40 % tri tuje jezike in le 9 % obvladuje le materinščino, tj. samo slovenski jezik). Znanje jezikov in jezikovna odprtost pa se lahko ob slabo vodeni jezikovni politiki (tako nacionalni kot EZ) kaj hitro sprevržeta v svoje nasprotje, tj. v jezikovno odpadništvo in zanemarjanje ter nespoštovanje svojega jezika. To se v Sloveniji že dogaja t. i. tehnični inteligenci v znanosti in univerzitetnih krogih, ko se lahko miselno in nekritično odpovedujejo slovenskemu znanstvenemu jeziku z izgovorom, da morajo biti primerljivi v evropskem in svetovnem prostoru, primerljivost pa povsem brez potrebe enačijo s pisanjem znanstvenih besedil v angleščini. Gre za nespametno odločitev, za tihi odpad od slovenščine in za popolno nerazumevanje sodobnega sveta in sobivanja v EZ-ju. Takim jezikovnim odpadnikom ne bi škodilo, če bi si vzeli čas in temeljito premislili, zakaj (1) EZ temelji (in mora temeljiti) na načelu Združeni v različnosti¹¹ (jezikovna različnost je značilnost EZ-ja) in (2) kaj pomeni izguba ene izmed funkcijskih zvrsti (v primeru slovenske tehnične inteligence izguba znanstvenega jezika in strokovne terminologije) za slovenski jezik.¹²

6 Naloga slovenske jezikovne politike in jezikovnega načrtovanja je, da domačo inteligenco (univerzitetne profesorje in znanstvenike) prepriča v resne namene, ki jih ima EZ s projektom »večjezičnosti«, in jo pravočasno opozori na napačno in dolgoročno pogubno nadomeščanje slovenskega znanstvenega jezika z angleškim.

¹¹ »Sposobnost sporazumevanja v več jezikih je velika prednost za posameznike, organizacije in podjetja. Razbija kulturne stereotipe, osvobaja mišljenje, spodbuja ustvarjalnost, omogoča inovativnost izdelkov in storitev. To so lastnosti in dejavnosti z resnično gospodarsko vrednostjo. Znanje jezikov pomeni tudi večjo mobilnost posameznikov in lažjo odločitev za študij ali zaposlitev v drugih državah. Koristi posameznikom, gospodarstvu in konkurenčnosti. Posledično je torej bistvenega pomena tudi pri uresničevanju najpomembnejšega cilja Evropske unije: lizbonske strategije za večjo gospodarsko rast in nova delovna mesta. Večjezičnost ne koristi le gospodarstvu. Zelo pomembna je za vključevanje na trg dela in za družbeno kohezijo, brez nje ni medkulturnega dialoga. Jezik je neločljiv del naše identitete in najbolj neposreden izraz kulture. Z jezikom ustvarjamo družbene odnose, oblikujemo misli, prenašamo kulturno dediščino iz roda v rod. Jeziki so most do drugih ljudi in kultur.« Prim. uradno spletno stran Evropske komisije; Evropskega komisarja za večjezičnost: Jeziki v EU. http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/policies/policies_sl.htm

¹² Slovenski jezik se je dokončno potrdil kot funkcijsko popoln in enakopraven normativni sestav šele sredi 19. stoletja, ko je razvil tudi zadnjo, tj. najzahtevnejšo funkcijsko zvrst: strokovni in znanstveni jezik (šlo je za prevod Državlanskega zakonika iz nemščine v slovenščino, za uradne zakone Avstro-Ogrske države, za enako pravici, ki jo do slovenščine sedaj izpolnjuje tudi EZ). Lahkomiselno odpovedovanje slovenščine v imenu globalizacije ima lahko neslutene posledice: izguba tako pomembne funkcijske zvrsti jezika kot je znanstveni jezik in slovenske terminologije pomeni začetek konca nekega jezika. Slovenska tehnična inteligenca, zavedena z globalnim jezikom, se mora tega takoj zavedeti, sicer jo bodo naši zanamci prepoznali za grobarja slovenskega jezika.

6.1 Na državni ravni je za tako vodenje slovenske jezikovne politike zadolženo Ministrstvo za kulturo, tj. njegov Sektor za slovenski jezik, ki »sodeluje z nosilci političnih, upravnih in strokovnih pristojnosti z vidika uporabe, uveljavljanja in razvoja slovenskega jezika, skrbi za ustreznost zakonskih rešitev in njihovo uresničevanje ter pomaga zainteresiranim, da dobijo odgovore, ki se nanašajo na jezikovna vprašanja. V sektorju se opravljajo naslednje skupne naloge: (1) sodelovanje z drugimi notranjimi organizacijskimi enotami na ministrstvu, (2) spremljanje razvojnih vidikov s svojega delovnega področja, (3) pripravlanje predlogov gradiv, ki jih obravnavajo Vlada RS in Državni zbor RS ter delovna telesa in organi EU, ter oblikovanje mnenj k takšnim predlogom, (4) sodelovanje pri oblikovanju skupnih podatkovnih baz in komuniciranje z javnostjo po interno predpisanih pravilih, (5) priprava in usklajevanje razvojnih projektov, meril za (so)financiranje programov in projektov s svojega področja ter vodenje postopkov za financiranje.

V sektorju se opravljajo naslednje posebne naloge: (1) sodelovanje z znanstvenimi, izobraževalnimi ter drugimi organizacijami in društvi, ki se ukvarjajo z jezikovnimi in jezikovnopolitičnimi vprašanji, (2) sodelovanje pri pripravi predlogov zakonskih rešitev, ki se nanašajo na varstvo in razvoj slovenskega jezika, (3) spremljanje uresničevanja zakonskih določb, ki se nanašajo na slovenski jezik, in priprava poročil o tem, (4) priprava opozoril pristojnim organom glede neuresničevanja zakonskih določil, ki se nanašajo na slovenski jezik, in predlaganje ukrepov za izboljšanje stanja, (5) priprava predlogov za vključevanje jezikovne politike v nacionalne programe, (6) spremljanje uresničevanja nacionalnih programov v delih, ki se nanašajo na slovenski jezik, (7) priprava in posredovanje pojasnil o slovenski knjižni normi, zapisani v sprejetih priročnikih, možnostih jezikovnega izpopolnjevanja odraslih ter jezikovnih pravicah državljanov Republike Slovenije in tujcev na območju Slovenije, (8) obravnava pripomb in pritožb pravnih oseb in državljanov v zvezi z uporabo slovenščine kot uradnega jezika, (9) usmerjanje priprave promocijskih gradiv o slovenščini in njeni rabi v javnosti, (10) obveščanje javnosti o usmeritvah in odprtih vprašanih jezikovne politike, (11) sodelovanje s podobnimi organizacijami iz drugih držav (npr. EFNIL, evropski komisar za večjezičnost), (12) organiziranje javnih razprav in posvetovanj s področja jezikovne politike, (13) sodelovanje pri pripravi in urejanju spletnih strani ministrstva, (14) pripravlanje odločitev v upravnem postopku na drugi stopnji o pravnih sredstvih zoper upravne akte, ki jih izdaja Inšpektorat RS za kulturo in medije zaradi kršitev Zakona o javni rabi slovenščine.«¹³

6.2 Ko je bil 5. 8. 2004 v Uradnem listu RS objavljen Ukaz o razglasitvi Zakona o javni rabi slovenščine (ZJRS), se je zdelo, da sta stroka in slovenska javnost glede njegove potrebe razdvojeni. Nekateri so ZJRS pozdravili in so ga komaj dočakali, drugi pa so bili zelo zadržani in so opozarjali, da zakon ne bo

¹³ http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/slovenski_jezik/ 2. 3. 2008.

imel nikakršnega vpliva na slovensko jezikovno politiko in načrtovanje, saj je nastajal preveč kompromisno, hkrati pa država ni zagotovila finančnih pogojev in dovolj ljudi za njegovo izvajanje (vprašanje jezikovne policije je bilo pri tem najbolj razdvajalno). ZJRS je take dvome kmalu potrdil. Pokazalo se je, npr. da je Zakon o gospodarskih dejavnostih nad ZJRS-jem – konkretno je to pomenilo, da je npr. 51 % tuji lastnik podjetja lahko obšel jezikovne določbe ZJRS-ja npr. v 9., 17. in 18. členu: poimenovanja pravnih oseb javnega in zasebnega prava ter imena obratov, lokalov, poslovnih prostorov morajo biti v slovenščini (pri tem pa je ZJRS za *podjetje* ali *ime in naslov sedeža*, brez pomislekov uzakonil iz italijanščine oz. novolatinščine prevzeto *firno*). Država za izvajanje zakona tudi ni bila dovolj pripravljena, saj še do danes ni zagotovila pogojev, ki so potrebni, da bi se ZJRS lahko začel izvajati v vsakdanji jezikovni praksi. Še posebej nerodno pa je, da ZJRS ni dovolj natančno opredelil tistih področij, ki bi jih lahko oz. moral, če bi želel voditi učinkovito jezikovno politiko na Slovenskem. V mislih imam rabo slovenskega jezika v vzgoji in izobraževanju, kjer je ZJRS ostal preohlapen in premalo natančen, tako da se kljub (jasno!?) zapisanemu členu (1) »Na območju Republike Slovenije vzgoja in izobraževanje v javno veljavnih programih, od predšolske stopnje do univerze, potekata v slovenščini« in dodatku (2) »Raba tujih jezikov v vzgoji in izobraževanju je dovoljena v skladu s področnimi predpisi, ki urejajo dejavnost vzgoje in izobraževanja« na slovenskih univerzah ne moremo dogovoriti, kako je s predavanji za tuje študente, ki pridejo k nam na izmenjavo (npr. Erasmus-Socrates), povsem spregledano pa je bilo jezikovno odpadništvo velikega dela slovenske tehnične inteligence, ki ob tako sprejetem zakonu nespametno uveljavlja pisanje svojih znanstvenih razprav v angleškem jeziku.

Več sreče je imel ZJRS v 14., 15. in 23. členu, kjer določa vlogo slovenščine pri poslovanju s strankami, v besedilih ob prodajnih izdelkih in v oglaševanju.¹⁴

¹⁴ 14. člen (poslovanje s strankami)

- (1) Vse pravne osebe zasebnega prava in fizične osebe, ki opravljajo registrirano dejavnost poslujejo s strankami na območju Republike Slovenije v slovenščini. Kadar je njihovo poslovanje namenjeno tudi tujcem, se poleg slovenščine lahko uporablja tudi tuji jezik.
- (2) Dolžnost zasebnega delodajalca ali delodajalke je, da glede na predvidljivo pogostnost in zahtevnost jezikovnih stikov s strankami:
 - določi za posamezno delovno mesto potrebno zahtevnostno stopnjo znanja slovenščine;
 - pri objavi prostih delovnih mest, na katerih se predvidevajo jezikovni stiki s strankami, kot pogoj izrecno navede zahtevnostno stopnjo znanja slovenščine.

15. člen (besedila ob prodajnih izdelkih)

- (1) Pri označevanju izdelkov morajo pravne osebe zasebnega prava in fizične osebe, ki opravljajo registrirano dejavnost potrošniku v slovenskem jeziku posredovati potrebne informacije glede značilnosti, prodajnih pogojev, uporabe in namembnosti izdelka. Pri tem lahko uporabljajo tudi splošno razumljive simbole in slike. Ta določba se ne nanaša na tujejezična imena blagovnih in storitvenih znamk.

6.3 ZJRS je bil tudi pravna podlaga za ustanovitev Sektorja za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo, glavna naloga, ki jo je v tem času opravil, pa je bila priprava in izdelava Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011. Resolucijo je sprejel Državni zbor na seji 7. maja 2007. Gre za nacionalni program za jezikovno politiko, ki ga predpostavlja 28. člen ZJRS-ja. Po določbi 4. člena ZJRS Republika Slovenija »zagotavlja status slovenščine z dejavno jezikovno politiko, ki vključuje skrb za zagotovitev pravnih podlag njene rabe, za stalno znanstvenoraziskovalno spremljanje jezikovnega življenja in za širjenje jezikovne zmožnosti ter skrb za razvoj in kulturo jezika«.

Resolucija najprej predstavi zgodovinski okvir slovenskega jezika, ki ga zaključujeta vključitev Slovenije v EZ in naša vpetost v bruseljski pravni red:

»Z vstopom Slovenije v EU se je povečala predvsem simbolna vloga slovenščine (prvič v zgodovini je postala eden izmed uradnih jezikov pomembne mednarodne organizacije, slovenski predstavniki lahko na zasedanjih Evropskega parlamenta ter nekaterih drugih ustanov in organov EU govorijo slovensko, Uradni list EU izhaja tudi v slovenščini, na spletnem portalu EU je mogoče izbrati tudi slovenščino ipd.), manj pa njena sporazumevalna vloga (slovenski državljani se lahko na organe in ustanove EU obračajo v slovenščini ter od njih prejemajo odgovore v slovenščini). Po drugi strani je pravni status slovenščine na samem območju Slovenije postal manj trden, zaradi bruseljskih smernic pa je bilo treba celo črtati ali 'omehčati' vrsto zakonskih določb o prednostni rabi slovenščine v nekaterih uradnih oziroma javnih govornih položajih. Če Slovenija ne bi pravočasno sprejela in začela izvajati ustrezne jezikovnopolitične strategije in programa, bi se utegnile posledice ošibelega statusa slovenščine v procesih evropske regionalizacije, čezmejnega sodelovanja in togo pojmovanega načela o prostem pretoku blaga, oseb idr. stopnjevati, prostorsko zlasti v obmejnem pasu, področno pa zlasti v trgovini, znanosti in visokem šolstvu.«

Uvodnemu delu sledi predstavitev strategije jezikovne politike na Slovenskem, kjer je prikazan obstoj programskih zasnov jezikovne politike, sledi ovrednotenje razmer za jezikovno strategijo (shematično so predstavljene ugodnosti

-
- (2) Vsako živilo, zdravilo ali fitofarmaceutvsko sredstvo, ki je v prodaji na območju Slovenije, mora imeti na ovojnini natisnjeno deklaracijo, navodilo za uporabo in vse druge potrebne podatke v slovenščini, dodatno pa lahko tudi v tujih jezikih.
 - (3) Vsa besedila iz prvega in drugega odstavka tega člena morajo biti napisana vidno, čitljivo, za uporabnika razumljivo in v slovenskem knjižnojezikovnem standardu.

23. člen (oglaševanje)

- (1) Javno oglaševanje izdelkov in storitev, predstavitev dejavnosti ter druge oblike obveščanja javnosti na območju Republike Slovenije, so skladno s področnim zakonom, v slovenščini. Če je oglaševanje posebej namenjeno tudi tujcem, se lahko uporabljajo tudi tuji jeziki, vendar tujejezične različice ne smejo biti izrazno bolj poudarjene kakor slovenska.
- (2) Spletno predstavljanje in oglaševanje slovenskih pravnih oseb in fizičnih oseb z registrirano dejavnostjo mora biti v slovenščini, dodatno pa lahko tudi v tujih jezikih.
- (3) V novinarskih, oglaševalskih in poslovnih besedilih, ki omenjajo kraje in druge zemljepisne danosti z območij sosednjih držav, kjer avtohtono prebiva slovenska narodna manjšina, je obvezna slovenska ali dvojezična raba krajevnih in drugih zemljepisnih lastnih imen.

in slabosti – stroka se je že na tem mestu razdelila in čeprav je komisija med usklajevanjem upoštevala številne pripombe, se zdi, da s sprejetim besedilom niso zadovoljni niti predlagatelji niti kritiki) in sama strategija (vizija, načela in cilji):

»Republika Slovenija sprejema slovenščino kot podedovano kulturno dobrino ter ji kot bogato razvitemu maternemu jeziku velike večine svojega prebivalstva priznava domilni položaj in položaj državnega jezika. Država z ustreznimi ukrepi in dejavnostmi zagotavlja kot svojo strateško odgovornost nadaljnji razvoj in rabo slovenščine na vseh področjih javnega življenja znotraj svojih meja pa tudi v mednarodnih stikih. Slovenski javni prostor naj ostane enojezičen oziroma na ustavno določenih območjih dvojezičen (z italijanščino oziroma madžarščino); dodatno se upošteva potreba po nekaterih sporočilih tudi v drugih jezikih, vendar tako, da ima slovenščina zmeraj simbolno prednost.«

Gre za prednostne cilje na štirih področjih:

»I. področje – ‘zagotovitev pravnih podlag jezikovne rabe’ – prednostna cilja: 1. popolnejši in trdni predpisi o jezikovni rabi; 2. učinkovitejši nadzor nad izvajanjem predpisov o rabi jezika;

II. področje – ‘znanstvenoraziskovalno spremljanje jezikovnega življenja’ – prednostni cilji: 3. boljša povezanost in usklajenost delovanja vseh nosilcev sociolingvistične vednosti in politične moči na državni ravni; 4. dober pregled nad uresničevanjem sprejete jezikovnopolitične strategije z možnostjo popravkov; 5. opis sodobne norme slovenskega knjižnega jezika;

III. področje – ‘širjenje jezikovne zmožnosti’ – prednostni cilji: 6. splošna okrepitev jezikovne zmožnosti v maternem jeziku; 7. smotrnost pri učenju in rabi tujih jezikov; 8. celovita pripravljenost slovenskih govorcev na izzive v domačem, evropskem in svetovnem sporazumevalnem prostoru;

IV. področje – ‘razvoj in kultura jezika’ – prednostni cilji: 9. uveljavljanje slovenščine na tradicionalnih in novih področjih, ki jih odpira družbeni in tehnološki razvoj; 10. utrditev slovenščine v slovenskem visokem šolstvu in znanosti; 11. višja sporazumevalna kultura v družbi; 12. dejavnejša vloga Slovenije pri oblikovanju jezikovnopolitične usmeritve Evropske unije.«

Program jezikovne politike za obdobje 2007–2011 predstavlja nato pregled ukrepov in dejavnosti po že naštetih štirih področjih. Iz resolucije navajam 10 ciljev, ki naj bi utrdili slovenščino v slovenskem visokem šolstvu, pri tem pa opozarjam, da na slovenskih univerzah (za sedaj javnih, še huje pa je verjetno na zasebnih) ni dovolj zavedanja za znanost v slovenskem jeziku:

»a) Izdelava skupne zasnove predmeta »strokovno-znanstvena zvrst knjižne slovenščine«, priprava njegovih različic (terminološko, žanrsko, retorično idr., prilagojene za posamezne visokošolske študijske programe) in priprava predavateljev za ta predmet. *Naloge: CRP, magistrski ali doktorski študij kandidatov za predavatelje tega predmeta (šest različic po Frascatijevi klasifikaciji: za družbene vede, naravoslovje, tehnične vede ...), preveriti in upoštevati dosedanje dobre rešitve z nekaterih fakultet. Nosilca: MVZT, Svet za visoko šolstvo. Izvajalci: univerzitetne organizacije za slovenistiko in za pedagogiko v sodelovanju z drugimi visokoškolskimi študijskimi smermi. Rok: 2007–2011. Proračun: da.*

b) Potrditev in postopna vpeljava študijskega predmeta »strokovno-znanstvena zvrst knjižne slovenščine« v visokošolske študijske programe (študijski predmet na večini

fakultet in akademij). *Naloge: isto. Nosilca: MVZT, Svet RS za visoko šolstvo. Izvajalci: slovenske univerze. Roka: potrditev 2010, vpeljava 2011–2012. Proračun: da.*

c) Izdajanje visokošolskih učbenikov v slovenščini. *Naloge: zagotovitev temeljnih učbenikov v slovenščini (izvirnih ali prevedenih) med merili pri obvezni evalvaciji študijskih programov (izpolnitev obveznosti iz 8. člena ZVŠ ter napovedi, zapisane v 28. ukrepu iz Okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji), prenavljanje učbenikov skladno z razvojem strok. Nosilca: MVZT, Svet RS za visoko šolstvo. Izvajalci: univerzitetni predavatelji, založbe. Rok: 2009. Proračun: da.*

č) Pogojevanje izvajanja študijskih programov v tujih jezikih z vzporednim izvajanjem istih programov v slovenščini. *Naloga: isto. Nosilca: MVZT, Svet RS za visoko šolstvo. Rok: takoj. Proračun: ne.*

d) Zagotovitev rabe slovenščine pri opravljanju izpitov ter izdelavi in obrambi diplomskih in doktorskih del (tudi ob sodelovanju gostujočih tujih predavateljev kot članov izpitnih komisij ipd.). *Naloga: uskladitev pravilnikov, obveščanje študentov in učiteljev. Nosilec: MVZT. Izvajalci: vodstva univerz oziroma fakultet, študentske organizacije. Rok: 2008. Proračun: ne.*

e) Privabljanje uveljavljenih slovenskih znanstvenikov po svetu za gostujoče ali stalne predavatelje na univerzah v Sloveniji. *Naloge: sestava in izpopolnjevanje razvida slovenskih znanstvenikov po svetu in razvida kadrovskih potreb na slovenskih univerzah, menedžerska dejavnost, osvežitveni jezikovni tečaji (individualno, po potrebi). Nosilca: MVZT, Urad RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Izvajalci: univerzitetne in druge pristojne organizacije, Svetovni slovenski kongres, diplomatsko-konzularna predstavništva. Rok: trajno. Proračun: da.*

f) Zagotovitev zadostnih zmogljivosti za izvajanje tečajev slovenščine za tuje študente na vseh visokošolskih zavodih. *Naloge: določitev didaktičnih normativov (velikost tečajnih skupin, potrebno učno gradivo, prostori in tehnika), brezplačna ponudba zadostnega števila pedagoških ur za dosego potrebne ravni znanja slovenščine, vodenje vpisne statistike, priprava lektorjev. Nosilec: MVZT. Izvajalci: usposobljene univerzitetne organizacije. Rok: 2007. Proračun: da.*

g) Prizadevanje za uveljavljanje slovenistike na tujih univerzah. *Naloga: ustanavljanje in vzdrževanje lektoratov in kateder (poleg filološko zasnovanih študijskih programov skrbeti tudi za ustrezno zastopanost slovenščine v okviru splošnejših zasnov – civilizacijsko naravnane »slovenske študije«). Nosilec: MVZT. Izvajalci: pristojne univerzitetne organizacije. Rok: trajno. Proračun: da.*

h) Okrepitev motivacije za objavljanje znanstvenih dognanj v slovenščini in za nastopanje v slovenščini na mednarodnih prireditvah v Sloveniji. *Naloge: sofinanciranje konferenčnega tolmačenja, sprememba meril za točkovanje objav v slovenščini (ne le za »nacionalne« vede), občutna okrepitev subvencij za slovenske znanstvene monografije in znanstvene revije (v slovenščini ne samo povzetki tujejezičnih prispevkov slovenskih piscev). Nosilci: Vlada RS, ministrstva. Rok: 2008. Proračun: da.*

i) Prispevek k razvoju in uveljavljanju slovenskega strokovno-znanstvenega jezika kot eno izmed meril pri podeljevanju Zoisove in Puhove nagrade. *Naloga: dopolnitev Pravidnika o nagradah in priznanjih za izjemne dosežke v znanstvenoraziskovalni in razvojni dejavnosti (Uradni list RS, št. 52/06). Nosilec: MVZT. Rok: 2007. Proračun: ne.«*

Najbolj »ogrožena« je slovenska strokovna in znanstvena terminologija, in sicer zato, ker (1) naravoslovne in tehnične vede neodgovorno sprejemajo angleščino za nadomestni jezik slovenske znanosti, (2) jezikoslovci (slovenisti) pa

zamujamo in se ne vključujemo dovolj hitro v projekte, s katerimi bi razvijali slovensko znanstveno terminologijo skupaj s strokovnjaki z določenih področij. Kriza na tem področju je že tako globoka, da marsikateri profesor na tehnični fakulteti lažje predava v angleščini kot slovenščini, in sicer z izgovorom, da nima na razpolago slovenske terminologije.

Točka (h) je v tem primeru žal le deklarativna, saj na slovenskih univerzah med tehničnimi in naravoslovnimi kadri ni nikakršne volje, da bi pisali in objavljali v slovenščini ali nastopali na slovenskih mednarodnih prireditvah v slovenščini. Še več, habilitacijska pravila prav nasprotno zahtevajo objavljanje izključno v angleščini in v revijah s faktorjem vpliva, pri tem pa niti ne pomislijo na slovenske monografije ali slovenske znanstvene revije; najhuje pa je, da tehnična inteligenca sili v tako jezikovno odpadništvo tudi družboslovce in humaniste, s tem da takemu načinu dela prilagajajo univerzitetna habilitacijska merila.

Točka (č) je sicer logična, vendar ostaja povsem neživljenjska in deklarativna, saj za vzporedne programe v tujih jezikih ne predvideva sredstev, to pa v finančno že tako povsem upostošenem slovenskem univerzitetnem prostoru pomeni dodatno izrinjanje slovenščine iz najbolj ogroženih (tehniških in naravoslovnih) fakultet.

Točka (g) prav tako kaže na velike težave, ki jih ima slovenski jezi v skupnem evropskem univerzitetnem prostoru. Dejstvo je, da se po Evropi zapirajo (ali poskušajo zapreti) samostojne slovenistike, oz. se jih priteguje v širši sklop slovanskih študijev in se jih tako v okviru (največkrat rusistike, bohemistike ali polonistike) reducira na t. i. minorni študij, ali (še huje) se slovenščino spušča na stopnjo lektorata in celo ponuja le kot izbirni (eksotični!?) predmet za nefilologe. Tako se nekoč univerzitetni študij slovenistike spreminja v malo boljši tečaj, ki so ga včasih pri nas ponujale Delavske univerze, danes pa številne privatne šole. »Zadovoljstvo«, da se na tuji univerzi za take tečaje zanimajo nefilologi, ne more nadomestiti škode, ki jo povzroči izguba univerzitetnega študija slovenistike. Jezikovni tečaji, četudi organizirani na fakultetah, niso in ne morejo biti nadomestilo za izgubljene profesorje in študente slovenistike ter ukinjanje slovenističnih oddelkov oz. kateder na tujih univerzah. Država in stroka naredita premalo, da bi mesta upokojenih profesorjev slovenistike na tujih univerzah ostala slovenistom (ali se ukinjajo ali pa jih prevzamejo drugi slavisti). Vsakdanje izkušnje so zastrašujoče: v zelo kratkem času smo tako izgubili kar nekaj slovenističnih mest v Italiji (v Padovi in Vidmu npr. sta slovenistični stolici zasedla Neslovenca, v Trstu z upokojitvijo izgubljammo še zadnje slovenske učitelje), enako grozi v Nemčiji, v Pragi je prav tako nejasna usoda slovenistike, slovenistična stolica na Dunaju, ki bi po Kopitarju in Miklošiču morala biti tradicionalno slovenska, životari ... Edina svetla izjema je ELTE v Budimpešti, ki je ta hip edina univerza v Evropi, ki ne zapira ampak ustanavlja samostojno slovenistiko (enajst študentov slovenistike je letos vpisanih v drugi letnik novega prvostopenjskega bolonjskega študija slovenskega jezika in književnosti) in seveda Poljska, ki je glede slovenističnega študija tradicionalno dobro zastopana, čeprav sta zanimanje in vpis pogosto odvisna

od prizadevanj posameznikov v Katovicah, Bielskem-Biali, Lodžu, Gdansku (manj v Krakovu, Varšavi in še kje).

7 Bolj optimističen je poskus, organizirati bolonjski magistrski študijski program slovenistike na sedmih evropskih univerzah in tako zagotoviti kakovostno univerzitetno izobraževanje slovenistov v času, ko se v evropskem univerzitetnem prostoru zaradi finančnih težav odpoveduje samostojnemu študiju t. i. malih jezikov in tako tudi slovenščini. Skupni študijski program je nastal s podporo bruseljskih sredstev. SLANG MASTER (The Slovenian LANGUage and Literature Post-graduate Programme) je meduniverzitetni projekt za pripravo podiplomskega študija slovenskega jezika, književnosti in didaktike na sedmih univerzah v Avstriji (Univerza Karla in Franca v Gradcu, Alpsko-Jadranska univerza v Celovcu), Italiji (Univerza v Trstu), na Madžarskem (Univerza Eötvösa Loránda v Budimpešti, Zahodnomadžarska univerza – Univerzitetno središče Savarija v Sombotelu), v Sloveniji (Univerza v Mariboru) in na Poljskem (Univerza v Bielskem-Biali), ki ga koordinira Univerza v Mariboru. Cilj projekta je povečati zanimanje za kvalitetno podiplomsko izobraževanje slovenskega jezika v regiji, tj. v državah Evropske zveze, ki mejijo na Slovenijo, in na Poljskem, kjer je za univerzitetni študij slovenistike največ zanimanja. Mariborska univerza ima z vsemi partnerji sklenjene bilateralne pogodbe, s SLANG MASTROM pa želi svoje partnerje povezati v univerzitetni izobraževalni konzorcij, ki bo ponujal najkvalitetnejši študij slovenskega jezika, literature in didaktike v regiji, tj. v srednjeevropskem univerzitetnem prostoru. Povezovanje z univerzami sosednjih držav na najboljši možni način širi idejo o regijski večjezičnosti v Evropi in o učenju sosedskih jezikov, saj SLANG MASTER temelji na ideji medjezikovnega prepletanja in večjezičnega univerzitetnega izobraževanja v regiji ob razumevanju in upoštevanju sosedskih jezikov (slovenščina, italijanščina, nemščina, madžarščina in poljščina).

SLANG MASTER je namenjen študentom slovenskega jezika, literature in didaktike na vseh sedmih univerzah, omogoča pa jim, da več kot petdeset odstotkov študijskega programa poslušajo na partnerskih univerzah in si pri izbranih najboljših profesorjih pridobijo odlično in zanesljivo slovenistično znanje. Pridobljeni magistrski naziv je priznan na vseh partnerskih univerzah – gre za skupni podiplomski študijski program slovenščine kot drugega jezika (ali materinščine v Sloveniji) na sedmih evropskih univerzah.

SLANG MASTER je prvi in do sedaj tudi edini evropski magistrski študijski program jezika, književnosti in didaktike, ki povezuje sedem univerz in omogoča popolno mobilnost celotni generaciji študentov in profesorjev; tj. v evropski univerzitetni praksi popolna novost, hkrati pa gre za novo širitev študijskih programov med partnerskimi univerzami z željo, da pri iskanju odličnosti med seboj ne tekmujejo, ampak se uspešno povezujejo in dopolnjujejo. Predvidevamo, da se bodo v SLANG MASTER kasneje lahko vključili tudi študenti iz drugih držav.

V evropskem univerzitetnem prostoru se (tudi zaradi finančnih težav) vse prepogosto pojavlja »spoznanje«, da se »mali« evropski jeziki lahko najbolje

razvijajo na nacionalnih »native speaking« univerzah. SLANG MASTER prerašča tako ozko razumevanje izobraževanja »malih« jezikov, saj se zavedamo, da lahko študentom le v povezavi s partnerskimi univerzami ponudimo najboljšo možno izobrazbo – v regiji smo združili univerze, ki že ponujajo slovenistično izobraževanje, izbrali smo najboljše profesorje in pripravili moderen modularni način študija. Trije študijski programi tako ponujajo model univerzitetnega sodelovanja v Alpsko-Jadranskem prostoru, ki je razširjen tudi na Poljsko, in tako omogoča regijsko povezovanje univerz v Evropski zvezi z drugimi univerzami držav, ki niso članice Evropske zveze (npr. Hrvaška, Srbija, Bosna in Hercegovina, Črna gora), s katerimi je Slovenija prav tako regijsko povezana in z njimi na univerzitetnem področju dobro sodeluje.

SLANG MASTER ima tri programe: (1) Jezik, (2) Književnost in (3) Didaktika jezika in književnosti. Magistrski študij traja štiri semestre, študent mora zbrati 120 ECTS točk (30 ECTS v vsakem semestru). Programi imajo prepoznavno podobo – sestavljeni so iz petih modulov:

Modul A je t. i. matični univerzitetni modul; študenti ga opravijo na matični univerzi, gre pa za tiste študijske vsebine, ki jih za svoje študente samostojno in neodvisno od partnerjev predpiše vsaka matična univerza.

Modul B je t. i. obvezni skupni modul, ki vse tri SLANG MASTER programe prepoznavno določa – v programu (1) Jezik gre za dva obvezna modula iz kontaktnega in kontrastivnega jezikoslovja v Alpsko-Jadranskem prostoru in širši srednjeevropski regiji; v programu (2) Književnost gre za dva obvezna modula iz zamejske in primerjalne književnosti v tem prostoru; v programu (3) Didaktika jezika in književnosti gre za štiri obvezne module iz večjezičnosti v šoli, pedagogike in didaktike ter osnovno- in srednješolskega praktikuma.

Modul C je t. i. obvezni izbirni modul, v katerem študenti izbirajo med več ponujenimi moduli tiste tri, ki so jim najzanimivejši. Gre za zanimivo novost, s katero se študenti slovenistike v Evropski zvezi srečujejo prvič – v programu (1) Jezik si izberejo tri module, in sicer po enega iz Sinhronije, Diahronije in Slovanskih jezikov; v programu (2) Književnost si izberejo po en modul s področij: Od pismenstva do književnosti, Med odvisnostjo in svobodo ter Eksistenca in slovenska književnost, v programu (3) Didaktika jezika in književnosti pa si izberejo po en modul s področij: Slovenski jezik in književnost v državah Slang mastra, Jezikovni in književni stiki v Alpsko-Jadranskem prostoru ter Jezik in književnost skozi čas.

Modul D je t. i. prosti izbirni modul. Študenti si s seznama ponujenih predmetov sami sestavijo module s predpisanim številom ECTS in pripravijo seminarske naloge.

Modul E je namenjen za pripravo MA-naloge.

Študent pridobi po uspešno končanem študiju naziv magister/magistrica s področja slovenskega (1) jezika, (2) književnosti ali (3) didaktike slovenskega jezika in književnosti. Naziv je enoten in priznan na vseh partnerskih univerzah.

SLANG MASTER je bolonjski magistrski študijski program. Povezuje (regijsko) evropski univerzitetni prostor in poskuša povečati zanimanje za univerzitetno izobraževanje, pri tem pa poudarja evropsko razsežnost izobraževanja in

znanstvenega raziskovanja. Modularni sestav vse tri programe vključuje tudi v projekt vseživljenjskega izobraževanja in povečuje zaposljivost s tem, da ponuja specifična znanja, ki jih na področju slovenskega jezika, književnosti in didaktike zahtevajo delodajalci. SLANG MASTER, ki je skupni program italijanske, slovenske, poljske, madžarskih in avstrijskih univerz, tako tudi širi medkulturno komunikacijo v regiji in Evropi ter na univerzitetnem področju gradi družbo znanja, spodbuja mobilnost študentov in profesorjev in omogoča medkulturni dialog in razumevanje v Evropski zvezi, Evropi in sosedskih regijah.

8 EZ tako po eni strani ukinja samostojne študije malih jezikov, po drugi strani pa skladno s smernicami in usmeritvami spodbuja zanimanje za učenje in študij malih in sosedskih jezikov ter spodbuja v regijah povezovanje, kakršno je načrtovano s študijskim programom SLANG MASTER. Naj zato zaključim optimistično: verjamem, da sta položaj in usoda slovenskega jezika v EZ-ju dobro premišljena in da se jugoslovanska izkušnja ne more več ponoviti. Skrb za jezik in jezikovno raznolikost je v EZ-ju tako izpostavljena, gre za eno izmed temeljnih izhodišč skupnosti, da se v praksi ne bi smela izroditi. Projekt »večjezičnost« je profesionalno in široko zastavljen, naklonjen malim jezikom, zato torej priložnost tudi za slovenščino. Naj sklenem z mislijo Leonarda Orbana, evropskega sekretarja za večjezičnost:¹⁵

»Če sklenemo, večplastni vidiki dejanske večjezičnosti v korist državljanom, podjetjem in sodelovanje držav članic ter institucij zahtevajo ukrepanje. Kar iščem, so pragmatične rešitve za dejanske izzive. Na jezike se ne sme gledati kot na oviro, temveč kot na izjemno orodje komuniciranja. Ta politika je povezana s kulturo, izobraževanjem, komuniciranjem, socialno politiko, zaposlovanjem, pravosodjem, svobodo ter varnostjo itd. Zato je treba njen prispevek k razvoju in oblikovanju politik EU – tako notranji kot zunanji – nadalje proučiti, koristi pa spodbujati, kadar koli je mogoče.«

LITERATURA

Marko JESENŠEK, 2001: Slovenščina danes. *Słowiańszczyzna w kontekście przemian Europy końca XX wieku*. Katowice, 167–178.

Politična agenda Komisije za večjezičnost, Bruselj 23. 2. 2007. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/80&format=HTML&aged=1&language=SL&guiLanguage=en>

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011 http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Podrocja/slovenski_jezik/RESOLUCIJA_.pdf

¹⁵ Govor na sestanku z Odborom za kulturo, 27. februarja 2007 ob 15.15. http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/policies/doc/sp_070227_SL.pdf

Special Eurobaromete 243/Wavw 34.3-TNS Opinion&Social; European Commission: *Europeans and their Languages*, Fieldwork: November – December 2005, Publication: February 2006. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf

Sporočilo komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. *Nova okvirna strategija za večjezičnost. Komisija evropskih skupnosti*, Com(2005)596 konč. Bruselj, 22. 11. 2005, str. 14. http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com596_sl.pdf

Marko STABEJ, 2006: Obrisi slovenske jezikovne politike = The outlines of Slovenian language policy. *Slavistična revija*, Ljubljana, [309]–325; [685]–702.

Emil TOKARZ, 2001: Powstawanie nowych standardów językowych u Słowian. *Słowiańszczyzna w kontekście przemian Europy końca XX wieku*. Katowice, 157–164.

Zakon o javni rabi slovenskega jezika

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200486&stevilka=3841>

<http://europa.eu/languages/sl/chapter/5>

http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/keydoc/keydoc_sl.htm

SLOVENE LANGUAGE AND EUROPEAN UNION

Is the EU, compared to the three strategically largest world communities (USA, Russia and China), initially in a more difficult position because of its linguistic and other differences? The answer is clear, because its linguistic diversity is precisely the EU's qualitative advantage. In spite of this fact, a fear of the so-called "melting pot" is present. This experience is very vivid in the consciousness of many Slovenes, because even though in the former state of Yugoslavia all linguistic and other rights were guaranteed, linguistic equal status ceased to exist at best at the republic border, and the influence of global Serbo-Croatian language was aggressively spread throughout the political, economic, and military space to all functional aspects of the Slovene language. In practice, that meant that the Serbo-Croatian language was the only official language in the army, and all official state, economic, sporting and other events were "because of easier communication" held in the "common" language. Such linguistic inequality was even supported by Slovenes, because we too easily gave up on multilingualism in the former state and unnecessarily replaced it with our own bilingualism. The past experience of Slovenes demonstrates that the EU must be very cautious when solving sensitive linguistic problems, because we know from our historic experience that at pivotal moments of European nations, the linguistic question was very easily equated with nationalism. After gaining independence and then joining the EU, Slovenia found itself in a position where one predominant language of the former common state (Serbo-Croatian) was replaced by another predominant language of the new common state (English). Coexistence with the global English language and other major EU languages makes the question of the existence of the Slovene language in the future quite relevant. Experiences from the former common state warn that successful linguistic planning and care for the equal status of the so-called "small languages" in the community are assured

only when good legislation and multilateral agreements are realized in everyday practice and not only declaratively.

Besides all of the advantages brought about by the multilingualism of the EU, there are also concerns and difficulties for the Slovene language. We must be aware that the circumstances for multilingualism in the EU are not ideal, because European multilingualism is limited by definition. In practice and in everyday communication, it is not possible to assure efficient translation into 23 different languages. This is when the fear of the Yugoslavian experience of the Slovene language appears; which official languages are indeed official, necessary languages of the EU? There are many limitations while choosing; however, the economic decision is, of course, always in favor of the global language. As speakers of the Slovene language, we find ourselves on thin ice, which once, in the former state, has already broken. This is why multilingualism without fingers crossed is important for the existence and development of the Slovene language in the EU and in the contemporary world.
